

Erätauko-dialogit Valikkoverkoston syysseminaarissa Lahdessa 13.11.2019.
Keskustelut ohjasi Kirsi Hyväri Päijät-Hämeen vapaaehtoistoiminnan verkostosta ja kirjuriina toimi Sari Salonen Lahden Lähimmäispalvelusta.

Dialogi tuetusta vapaaehtoistoiminnasta

Työpajoissa käytettiin Sitran kehittämää Erätauko-menetelmää, joka on tarkoitettu rakentavan yhteiskunnallisen keskustelun käynnistämiseen ja käymiseen. Menetelmään perehtymisestä erillinen esitys.

KESKUSTELUT

Seminaaripäivän aikana järjestettiin kaksi erillistä keskustelua, joissa oli eri osallistujajoukko. Tähän osioon on kirjattu aiheet, joista keskusteltiin sekä mitä niistä sanottiin. Kommentit eivät ole kronologisessa järjestyksessä, vaan tähän koosteeseen on yhdistetty molempien keskusteluiden tulokset aihepiirien mukaan.

TAUSTAA

Seminaaripäivän aikana osallistujille on esitelty Lahden Diakonialaitoksella tehtävää tuettua vapaaehtoistoimintaa. *Tuettu vapaaehtoistoiminta Lahdessa -hanke* tarjoaa yksilöllistä ja maksutonta tukea kaikille niille 16-54 vuotiaille, jotka ovat tai haluavat olla mukana vapaaehtoistoiminnassa, mutta kaipaavat itselleen rinnalla kulkijaa. Tavoitteena on kehittää uudenlainen tuetun vapaaehtoistoiminnan malli. *Tukea vapaaehtoisuuteen* on eri-ikäisille erityisryhmille ja elämän murrostilanteissa oleville henkilöille suunnattu hanke. Tavoitteena on mahdollistaa kaikille tasavertainen mahdollisuus päästä mukaan vapaaehtoistoimintaan. Hanke kehittyy ja kasvaa osana Lahden Diakonialaitoksen yhteisöllistä Dilakorttelia. Toimintamuotoina ovat mm. yksilöohjaus, ryhmätoiminta, saattaminen ohjattavan tarpeen mukaan.

Onko vapaaehtoistoiminta avointa ja yhdenvertaista?

- ”Pitäisi olla, mutta ei ole. Kaikki tehtävät ei sovi kaikille. Laajemmassa mittakaavassa erilaiset tehtävät mahdollistavat osallistumisen.”
- ”Akuutissa tilanteessa ei ehkä ole, mutta myöhemmin saattaa löytyä oma tehtävä.”
- ”Polku voi olla pitkä.”
- ”Ymmärrys siitä, että kaikki pystyy, puuttuu vielä.”
- ”Jos on kriisitilanne tai tunnepuolen isoja ongelmia, ei voi luottamuksellista tehtävää antaa.”
- ”Liika tukeminen saattaa viedä innon ja musertaa itsetunnon.”
- ”Resurssit ja voimavarat ovat erilaisia. Koordinaattoreilla ei ole aina mahdollisuutta räätälöidä tehtäviä.”
- ”Jokainen järjestö ei voi ottaa kaikkia vastaan.”
- ”Pyrkimys yhdenvertaisuuteen ei käytännössä aina toteudu.”
- ”Toimijat ovat luoneet sääntöjä ja malleja, joihin kaikki eivät mahdu, valitettavasti.”
- ”Vapaaehtoistoimintaa pitäisi muokata enemmän tekijän mukaan. Eikä tekijää tehtävän mukaan. Raha taustalla vaikuttaa myös.”
- ”Tasa-arvoon pitäisi satsata. Vaatii resursseja ja asenteiden muutosta.”
- ”Koskaan ei tule valmista, rakenteelliset ongelmat vaikuttavat myös osallistumiseen (mm. aktiivimalli).”
- ”Organisaatiollani (kohteena päihdeongelmaiset) on halu räätälöidä toimintaa niin, että sopivia tehtäviä löytyy.”

- ”Taustat ja elämäntilanne vaikuttavat.”
- ”Tukimuodot ei vielä mahdollista kaikkien osallistumista. Toiminta ei myöskään tavoita kaikkia, siitä ei tiedetä.”
- ”Tuettu vapaaehtoisuus on käsitteenäkin outo, sitä pitäisi avata enemmän. Tarvitaan resursseja mm. poisoppimiseen vanhoista tavoista.”
- ”Ei tarvi välttämättä olla edes erityisryhmään kuuluva ja silti on vaikea päästä johonkin porukkaan. Kenttä ja organisaatiot ovat moninaisia ja opeteltavaa riittää. Yhteiskunnallinen tilanne on myös muuttunut paljon.”
- ”Suositetaan tiettyjä ryhmiä. Saatavuus vaihtelee paikkakunnittain.”
- ”Vertaistoiminnan puolella enemmän mahdollisuuksia toimia vapaaehtoisena. Esteenä asenteet. Resurssipulasta pitää puhua, kuten muistakin asioista oikeilla nimillä. Esteenä ei saa olla myöskään vanhanaikaiset toiminnan muodot, vaan kysytään miksi ei.”
- ”Omista vapaaehtoisista ollaan omistushaluisia eikä heistä haluta välttämättä kertoa muille toimijoille. Kaikkien tahojen pitäisi ajatella, että autetaan kuntalaisia, ihan sama kuka auttaa.”

Unelmataulut

Esillä Erätauko-tilassa oli kolme unelmataulua, jotka ovat Tuettu vapaaehtoistoiminta-hankkeen osallistujien yksilötöinä tekemiä kollaaseja. He kertovat niissä kuvin ja sanoin henkilökohtaisista toiveistaan ja haaveistaan. Osallistujat tutustuivat tauluihin muutaman minuutin ajan.

Mitä tunteita unelmataulut herättävät?

- ”Henkilökohtaisia tuntemuksia, kodin lämpö, hyviä fiiliksiä. Kaikkien ihmisten perusoikeuksia, jotka ei aina toteudu. Olla hyvä ihminen sellaisena kuin on.”
- ”Ei haittaa, vaikka aina ei onnistu.”
- ”Ihmisen ikävä omaan elämäänsä, oman itsensä kokemuksellisuuteen. Syrjäytymisen tunne, itsellekin tuttu.”
- ”Monen diagnoosin takana on käyttämättömiä resursseja.”
- ”Uskalla vapautua muiden odotuksista. Hienoa! Rohkeus lähteä mukaan vapaaehtoistoimintaan epäonnistumistenkin jälkeen.”
- ”Rehellisyys. Haaveita ja kääntöpuoli. Ihminen avautuu, on selkeästi pysähtynyt miettimään itseään.”
- ”Voimaannun itsekkin tavatessani tuettuja vapaaehtoisia rehellisyyden, voiman ja aitouden vuoksi.”
- ”Muistuttaa siitä, mikä elämässä on tärkeää.”
- ”Erityisryhmiin kuuluvillakin on tarve olla itse myös toimija. Helposti ”normaalit” ihmiset määrittelevät toisia ainoastaan diagnoosin kautta.”
- ”Voisi olla omakin taulu, jokainen meistä on ihminen. Haaveet ja toiveet on samanlaisia.”
- ”Aistit ovat heränneet, tuntuu pullan tuoksu ja kodin ihanuus.”
- ”Epävarmuuden kokemukset ja tarpeettomuuden tunne paistaa läpi. Mulla on lupa tuntea ja kokea.”
- ”Halu kiinnittyä, olla osa jotakin. Hauraitakin toiveita ja ajatuksia siitä, että mullakin on paikka.”
- ”Hyväksytyksi tulemisen haava, joka vaikuttaa laajasti koko elämään.”
- ”Asioita, joita voi tarjota vapaaehtoistoiminnan kautta. Arvostus, onnistuminen, tekemisen tarve. Konkreettinen tekeminen ja käytännön taidot.”
- ”Olen sellainen kuin olen enkä sellainen kuin muut odottaa olevan.”
- ”Yksinäisyys, organisaatioissa huomioitava myös se, että sitä voi olla vapareillakin.”

Ennakkoluulot tuettuja vapaaehtoisia kohtaan puolin ja toisin:

- ”Sääli. Otetaan mukaan, vaikkei uskota pärjävän.”
- ”Auttaja/autettava -asetelma. Miten toinen voi olla auttaja, jos on itsellä jotain rajoitteita.”
- ”Toimija ei pelkää omia ennakkoluulojaan, vaan organisaatiossa vierailevien asiakkaiden tai vieraiden.”
- ”Annetaanko virheet anteeksi? Tuleeko töppäyksiä?”
- ”Ikäihmisten puolella muistisairaat on haastava ryhmä, herättää ehkä jopa pelkoja.”
- ”Haettu hankerahaa: muistisairaat tuettuina vapaaehtoisina.”
- ”Kuinka paljon ennakkoluuloista liittyy tiedon puutteeseen?”
- ”Myös kehitysvammaapuolella harvat tekevät palkkatöitä, mutta ovat tuetussa vapaaehtoistyössä. Näkyminen hälventää ennakkoluuloja.”
- ”Nimi tuettu vapaaehtoistoimintakin saattaa luoda ennakkoluuloja?”
- ”Tietoa on paljon tarjolla, mutta se ei vielä ehkä riitä. Henkilökohtaisuus, kosketus laukaisee niitä parhaiten.”
- ”Koordinaattorina tuntee toisinaan oman riittämättömyytensä. Ei ole ammattiosaamista tai kokemusta kaikkiin kohtaamisiin. Yrittää kuitenkin ajatella tasavertaisesti.”
- ”Mielikuvat vievät liian pitkälle pelkoihin, vaikka ei edes kokeilla.”
- ”Kehitysvammaisten kohdalla joskus törmää omaisten ennakkoluuloihin, ei uskota, että läheinen pärjää.”
- ”Omaisten suojeluhalu, pelätään ulkopuolisten asenteita, ei haluta päästää irti.”
- ”Koordinaattorilla saattaa välillä olla ylisuojeleva asenne ja kohdellaan tuettuja vapaaehtoisia kuin omia lapsiaan.”
- ”Pitää tarjota mahdollisuus myös epävarmuudelle.”
- ”Katastrofin mahdollisuus on toki olemassa.”

Miten ennakkoluuloja voidaan murtaa?

- ”Omalla esimerkillä: kehitysvammaiset käyvät esim. siivoamassa.”
- ”Askel eteenpäin: annetaan tekijälle vapaus tehdä tehtävä enemmän omalla tavallaan, kontrolloidaan ehkä liikaa.”
- ”Kun on riittävä tuki, voi odottaa tuen tarpeesta huolimatta, että vapaaehtoinen selviytyy annetuista tehtävistä.”
- ”Jalkautuminen, näkyvyys. Tunne, että meni hyvin. Positiivisen kautta.”
- ”Kaikilla on omat vahvuutensa.”

Minkälaista osaamista ja resursseja kaipaatte erityisryhmien kohtaamiseen?

- ”Verkostot ovat iso apu. Yhteistyökumppaneilta tietoa tilanteisiin ja apua oman organisaation ulkopuolelta.”
- ”Mikä on vapaaehtoistoiminnan laatu suhteessa toimintaan?”
- ”Vertaistuki muilta koordinaattoreilta. Kokemusten, toimintatapojen ja ideoiden jakaminen.”
- ”Muistaa oma rooli ja keskittyä siihen, etsiä vapaaehtoisen voimavaroja ja kohdata ihminen ihmisenä, oli diagnooseja tai ei.”
- ”Kannusta ja tue.”
- ”Nykyään on tuettua vapaaehtoistoimintaa eri puolilla maata enemmän ja enemmän. Pitäisikö olla oma verkosto tälle? Enemmän tietoa hyvistä käytänteistä ja toiminnan muodoista.”
- ”Koordinaattori ei aina tiedä, että kohtaa henkilön, joka tarvitsisikin tuettua vapaaehtoistoimintaa.”

- ”Toimija voi lähteä itse markkinoimaan tuettua toimintaa uusille kohderyhmille sen sijaan että odottaa, että joku tulee kysymään.”
- ”Pitäisi olla yhdistys, joka ohjaa omilla resursseillaan tukea tarvitsevan vaparin toiseen yhdistykseen. Vai onko sellaisia jo?”

Mikä on vapaaehtoistoiminnan merkitys tuen tarpeessa olevalle?

- ”Vapaaehtoisena voi toimia myös puolison tai perheen kanssa.”
- ”Ihmisen kohdatessa saattaa nousta ennakkoluulot, mutta kun kysyy odotuksia niin polku voi löytyä helpostikin, koska hakijan toiveet on jotain muuta kuin mitä itse oletit.”
- ”Ottaminen yhteisön osaksi toimintaan, vaikkei varsinaisesti toimi vapaaehtoisena.”
- ”On tärkeää, että tuetulla on syy lähteä kotoa. Kiitoksen voima on uskomaton, kun tuettua kiittää hyvin suoritetusta tehtävästä.”
- ”Uudet sosiaaliset kontaktit.”
- ”On myös lupa epäonnistua tehtävässä. Ei liikaa holhota, vaan saa tehdä itse.”
- ”Vapaaehtoistoiminta saa ylös sohvan pohjalta.”
- ”Henkilökohtainen apu kulkee osallistujan mukana eikä ole toimijan vastuulla.”
- ”Hyvä tuen muoto ovat mentorit, näillekin tarvitaan resursseja.”
- ”Saa valtaa omaan elämäänsä.”

Minkälaisia kohtaamisia tukea tarvitsevien kanssa on ollut ja miten olet niissä toiminut?

- ”Sokea henkilö halusi ryhtyä vapaaehtoiseksi, mutta menehtyi ennenkuin aloitti vaparina.”
- ”Näkövammaisen vapaaehtoinen hoitaa yhdistyksen postituksen.”
- ”Akuutti skitsofrenia -potilas halusi vapaaehtoiseksi, mutta keskustelu, miksi ei voi tulla vapariksi käytiin rakentavassa hengessä ja ymmärsi tilanteen.”
- ”Klubitalolla tehdään urapolku-ohjausta, tuettu vapaaehtoistoiminta sopisi myös yhdeksi toiminnan tukijalaksi.”
- ”Toimijapankki: vapaaehtoisia tilattavissa tarvittaessa esim. tapahtumiin, siellä myös tuki vapareille.”
- ”Ryhmämentorointi toimii hyvin esim. elintarvikejakelussa. Useampi kokemu vapari silloin mukana.”
- Mielenterveyskuntoutuja sekä täysin kuuro vapaaehtoisena, opettavaista muille vapaaehtoisille. Ja tuettu vapaaehtoinen on saanut kannattelua elämäänsä, tukea, sosiaalisen verkoston (moikkaustuttuja), suuntaa urapolulle, rohkeutta, huolehtimista ja huolenpitoa, paikan, minne tulla, jos on joku hätä.”
- ”Käynnissä hanke, jossa toiveena luoda malleja jatkuvaan tuen antamiseen. Tuntien määrä, muoto, malli tilastoidaan tarkkaan, jotta nähdään resurssitarve ja reunaehdot.”
- ”Jos tukena on vapaaehtoinen, se vaatii suurta sitoutumista ja esim. mentorin peruminen vaikuttaa myös tuetun vapaaehtoisen osallistumiseen.”

Yhteiskunnallinen näkökulma tuettuun vapaaehtoistoimintaan, miten voitaisiin muuttaa asenteita?

- ”Esimerkit siitä, että toimintaa on ja se on mahdollista, tulla näkyväksi, kertoa onnistumisista.”
- ”Aktiivimallin purku.”
- ”Miljoona ihmistä (nuoret), toivottavasti paraneminen lähtee sieltä. Koulutuksesta esim.”
- ”Jatkuvuus, periytyminen: äiti ja vauva vapaaehtoisena.”

- ”Kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminta pitäisi nostaa esille julkisesti, valtakunnallisesti.”
- ”Veikkauksen tilanne saattaa muuttaa tilanteen. Pelottavaa, muttei sitä kannata lietsoa.”
- ”Paikkakunnallamme on 300 järjestöä ja 15 000 asukasta. Ei yhteistä tilaa, jossa kokoontua, tehdä yhteistyötä. Somessa ”liikaa” toimijoita. Yhdistysiltoihin osallistuu vain murto-osa. Kunta ei tule riittävästi vastaan. Esim. potilasjärjestöjen ennaltaehkäisevää vaikutusta ei kuntapäätäjät arvosta riittävästi.

KESKUSTELIJOIDEN OIVALLUKSET

Osallistujat kirjasivat päällimmäisen ajatuksen tai tärkeimmän oivalluksen, joka heille tuli keskustelun aikana.

- ”Ymmärrykseni on kasvanut siitä, että tuettua vapaaehtoistoimintaa tarvitaan ja sitä tehdäänkin jo monessa paikassa.”
- ”Uskalla vapautua muiden odotuksista.”
- ”Kaikkea ei tarvitse itse tehdä. Pyydä apua niiltä, jotka osaa paremmin. Verkostoyhteistyö.”
- ”Rohkean dialogin avulla kaikille mahdollista.”
- ”Tieto, asenne, kokemus.”
- ”Yhteinen asia, mahdollisuus, hyvät käytännöt jakoon.”
- ”Ei mahdollista jokaiselle toimijalle. Ratkaisukeskeisyys.”
- ”Jokainen meistä on tärkeä, potentiaalinen vapaaehtoinen.”
- ”NUORET! ”
- ”Markkinointi.”
- ”Mikään ei ole rajana, ei keskitytä rajoituksiin. Olemme heikommassa asemassa olevien ääni.”
- ”Ihminen ihmiselle. Ennakkoluulot minimiin.”
- ”Ihmisen yksilölliset toiveet ja tavoitteet etusijalla. Kohdatuksi tulemisen arvo.”
- ”Uuden oppiminen.”
- ”Avoimella mielellä, ei saa kangistua vanhoihin ajatusmalleihin.”
- ”Yhdessä enemmän.”
- ”Muutos tapahtunut.”
- ”Tajusin, että mehän ollaan tehty tätä jo. Olen saanut rohkeutta ja paljon ajatuksia on herännyt. Uusia kehittämisideoita omaan työyhteisöön. Millä meidän koko yhteisö voisi kehittyä?”
- ”Tuen oikea-aikaisuus ja määrä on tärkeä.”
- ”Liika suojelu ei ole hyvästä. Säilytä rohkeus kokeilla.”
- ”Iso voimavara, joka täytyy ottaa käyttöön. Aivot raksuttaa. Hieno päivä ja paljon ajateltavaa.”
- ”Resurssit ja pilkkominen, niistä pitää puhua. Mutta ei saa olla lähtökohta.”
- ”Onko tuettu vapaaehtoistoiminta hyvä termi? Saavutettava vapaaehtoistoiminta olisi ehkä parempi. Se ei lokeroi.”